

VOORWOORD

JORIS VAN SEVEREN EN PAUL KENIS, FLAMINGAANTEN GETEKEND DOOR DE GROTE OORLOG

Joris Van Severen behoeft voor de lezers van *WT* weinig introductie, voor Paul Kenis ligt dat wellicht anders. Beide flaminganten speelden een rol in de Eerste Wereldoorlog en werden erdoor getekend, zij het zeer verschillend. Paul Kenis (1885-1934) was vertaler bij het Ministerie van Oorlog in Le Havre, waar de Belgische regering in exil verbleef. Hij hield een dagboek bij waarin hij zijn impressies gaf over het leven in Le Havre, de Belgische regering en de legerleiding, de rol van de pers en de evolutie van de Vlaamse beweging. Kenis, die al voor de oorlog literaire ambities koesterde, schreef om gelezen te worden. Na de oorlog verwerkte hij zijn ervaringen in de roman *De wonderlijke avonturen van Cies Slameur*, die als feuilleton verscheen in *Ons Vaderland*, de krant van de Frontpartij. Ludo Stynen die al vaak in *WT* publiceerde over flaminganten die de brug maakten tussen politiek en literatuur, analyseert het onuitgegeven dagboek en het feuilleton, twee bronnen die nog zelden werden gebruikt. Hij stelt vast dat ze niet zozeer van belang zijn voor de beschreven feiten als wel voor de perceptie van de auteur, die, zwevend tussen activisme en loyaal flamingantisme, zijn mening gaf over wat hij zag, hoorde en meemaakte. Voor het milieu waarin hij tijdens de oorlog vertoefde, Belgische ambtenaren en legerofficieren achter het front, koesterde hij een onverholten misprijzen. Hij doopte zijn pen vaak in vitriool en zijn geschriften klinken als een requisitoir. Over de taaltoestanden in het leger besloot hij: *“Het monsterachtige en bespottelijk ding dat ons Belgisch leger was, zoals het onder de wantoestanden op taalgebied natuurlijk worden moest: een plebs van eenvoudige Vlaamse jongens, geknecht, veracht, misprezen en gekoëioneerd door een kaste verwaande Beulemansen en franskiljons.”* Kenis publiceerde nog vurig Vlaamsgezinde bijdragen in andere kranten maar bleef hij tot het einde van zijn korte leven Belgisch ambtenaar.

De dagboeken uit de Eerste Wereldoorlog van Van Severen zijn van een heel ander allooi. De jonge twintiger was vooral met zichzelf bezig. Hij droomde zich een grootse toekomst al twijfelde hij nog tussen kunst en politiek. Of misschien beide? In een prikkelend essay poneert de Antwerpse literatuurhistoricus Dieter Vandenbroucke dat Van Severen Vlaanderen zag als een *Gesamtkunstwerk*. Hij wilde – in zijn eigen woorden – *“van [z]ijn leven zelf een kunstwerk maken”*. Inspiratie daarvoor haalde hij uit literatuur.¹

¹ D. Vandenbroucke, De verleiding van een fascist, geconsulteerd 4/9/2020, op: BelgiumWWII; een virtueel platform over België en zijn inwoners tijdens de Tweede Wereldoorlog. <https://www.belgiumwwii.be/nl/blog/de-verleiding-van-een-fascist.html>.

Over Van Severens bewondering voor Dostojevski en andere Russische schrijvers publiceerde Heili Verstraete in het vorige nummer van WT een eerste bijdrage. Het tweede deel handelt onder meer over Van Severens vermeende sympathie voor de Russische revolutionairen, mannen met zwarte viltten hoeden en woeste koppen, in diens romantische verbeelding. Informatie over de turbulente gebeurtenissen in Rusland haalde hij uit *New Europe: A Weekly Review of Foreign Politics*, een Brits blad met academische allures over buitenlandse politiek. Van Severen bewonderde vooral de machtspolitiek van de bolsjewieken die in november 1917 een staatsgreep pleegden. Het deed hem dromen van een bloedeloze revolutie die Vlaanderen onafhankelijk zou maken: *“de bolsjevistische geest gaat aan 't waaien [...]. Kon het maar gaan zonder bloed, zonder anarchie, door de machtige macht van de nieuwe, eeuwige volkswil! Vlaanderen moet in deze eindstorm alleszins zijn zelfstandigheid integraal veroveren. Geen lafheid meer, geen Belgische middelmatigheid, vooruit met het fanatisme der grote liefde, spijs alles”*. In januari 1920 was hij al genezen van zijn bewondering voor Lenin en de zijnen. Hun acties tegen de godsdienst waren al voldoende om zijn afkeer te wekken. Dat hij daar toen pas achter kwam, duidt ook op zijn oppervlakkige kennis van het marxistische gedachtengoed. Van een linkse fase in het denken van Van Severen is geen sprake. Vanuit zijn elitarisme was Van Severen eerder anti-socialistisch. Toch bleven referenties aan de bolsjewieken nog een tijd lang aanwezig. Toen in juli 1920 Belgische oudstrijders, onder wie leden van het Verbond van Vlaamse Oudstrijders (VOS) waarin Van Severen actief was, de neutrale zone van het parlement binnendrongen in een woelige betoging, betreurde hij dat ze niet meteen *“de Sovjerrepubliek”* hadden uitgeroepen. In *Ter Waarheid*, het tijdschrift dat Van Severen uitgaf van 1921 tot 1924, verschenen artikelen over de verwezenlijking van de jonge Sovjet-Unie op het vlak van economie en vooral cultuur. In *Proletkult*, een beweging van Russische kunstenaars en intellectuelen die het achterlijke volk wilden verheffen en die ook internationaal weerklank kreeg in onder meer de *Clarté*-beweging, zag Van Severen helemaal de rol die hij zelf wilde spelen: die van de kunstenaar-politicus. Zijn passage door het *“Gesamtkunstwerk”* Vlaanderen ging niet ongemerkt voorbij en blijft tot vandaag geschiedschrijvers bezighouden. Zijn vroege en gewelddadige dood in 1940 – en dus niet in 1910 zoals de klavierduivel beweerde in het voorwoord van het vorige nummer – draagt daar ongetwijfeld toe bij.

Bruno De Wever, hoofdredacteur